

В. М. Шевчук, к. ю. н, доцент
кафедри криміналістики НЮАУ ім. Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ МИТНИХ ЗЛОЧИНІВ: КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

У криміналістичній літературі немає однозначного тлумачення сутності виявлення злочинів. У теорії криміналістики виявлення часто розглядають як структурний елемент розкриття [6]. Дехто з учених-криміналістів, відзначаючи важливість діяльності із виявлення злочинів, неправомірно відносять його до першочергового етапу розслідування на правах автономної частини [15], тим самим змішуючи досліджу діяльність зі слідчо-процесуальною, діяльність із виявлення ознак злочину — із процесом його розслідування. Помилковість цієї позиції очевидна, оскільки "розслідування розпочинається лише після порушення кримінальної справи, а діяльність із виявлення злочинів здійснюють до цього. Разом із цим, принципово відрізняються форми, методи й засоби, які використовуються під час виявлення злочинів та їх розслідування" [25,146].

З огляду на це вважаємо найбільш правильною і послідовною позицію В. В. Степанова, який зазначає, що виявлення злочинів не є ні етапом розкриття, ні етапом розслідування. На його думку, цю діяльність слід розглядати як самостійний, перший етап (стадію) боротьби зі злочинністю і включення виявлення злочинів до предмета криміналістики обумовлює створення окремої криміналістичної теорії [25,146-150].

В. О. Образцов, підкреслюючи актуальність проблеми виявлення злочинів у криміналістиці, вказує на необхідність розробити "криміналістичну характеристику виявлення злочинів" [21, 119]. Вважаємо, що цей погляд суперечить принципів однозначності вживання понять у науці. "Термін "криміналістична характеристика", — справедливо зазначає Р.С. Белкін, — необхідно вживати тільки у значенні, що відповідає поняттю, яке позначає цей термін" [1,319]. У зв'язку з цим сутність терміна "виявлення" відповідає поняттю "криміналістичне забезпечення діяльності із виявленню злочину" [3,64-69].

Наведене дає підстави визначити криміналістичне забезпечення діяльності із виявлення ознак митних злочинів як систему криміналістичних знань та основаних на них навичок і вмій посадових осіб використовувати наукові способи й засоби з метою встановити можливі факти вчинення таких злочинів [32,112-118].

Проблема виявлення ознак злочину як структурного елемента криміналістичної методики тісно пов'язана з правильним трактуванням поняття "ознаки злочину", оскільки в теорії і практиці його тлумачать неоднозначно. На думку деяких учених-криміналістів, "ознаки злочину — це певні факти реальної дійсності, що є слідами злочину, які вказують на можливість учинення конкретного злочину" [7, 89]; іноді їх називають криміналістичними. Інші вчені під ознаками злочину розуміють властивості тієї чи іншої події, які дають змогу оцінювати її як суспільне небезпечну і протиправну [16, 78]. Звичайно, перші оцінюють ознаки як криміналістичні, інші — як кримінально-правові. І саме так слід інтерпретувати ст. 97 КПК, оскільки факти виявлення матеріальних змін у довіллі ще не свідчать про їхній незаконний характер, вони не можуть бути підставою для порушення кримінальної справи, а лише породжують необхідність визначити наявність або відсутність ознак злочину з погляду кримінального закону.

На нашу думку, спірною є позиція тих науковців, які стверджують, що порушення кримінальної справи пов'язано тільки з виявленням кримінально-правових, а не кри-

міналістичних ознак, оскільки виявлені ознаки матеріального характеру самі собою не є підставою для оцінки тієї чи іншої події злочину [33,163]. Подібна категоричність сумнівна: адже уявлення про кримінально-правову кваліфікацію вчиненого діяння багато в чому визначається сукупністю криміналістичних ознак.

Ознаки митних злочинів у криміналістичному розумінні — це факти, які є результатом злочинних дій зі скоєння митних злочинів і які дають змогу судити про злочинний характер події злочину, осіб, які мають відношення до нього, а також способи й обставини вчинення таких злочинів.

Різноманітність і численність ознак митних злочинів як прояв і вираження різнобічності цього злочину потребує & класифікації, яку, на наш погляд, найкраще можна здійснювати на основі вчення про криміналістичну характеристику злочинів. При цьому слід виділити криміналістичні ознаки предмета посягання і способу його вчинення, сукупність типових слідів митних злочинів й особи злочинця, а також ознаки обстановки вчинення таких злочинів. Можливі й інші підстави криміналістичної класифікації ознак митних злочинів: за місцем їх прояву, формою відбиття в довідці, змістом, зв'язком із подією злочину та ін. [18].

Отже, вияв ознак митних злочинів - це діяльність уповноважених на це органів, що передусе порушенню кримінальної справи, спрямована на встановлення можливих фактів вчинення митних злочинів, яка становить матеріальну і правову передумову розкриття й розслідування цього виду злочину.

Основною діяльністю із виявлення ознак митних злочинів є прийоми здійснення такої діяльності. При цьому прийоми виявлення — це найбільш раціональна й ефективна сукупність дій, які ґрунтуються на законі і спрямовані на виявлення (розпізнання) фактів вчинення митних злочинів і встановлення в них ознак таких злочинів. Зазначмо, що прийоми виявлення слід розглядати стосовно основних напрямів діяльності правоохоронних органів, що сприяють виявленню цього виду злочину.

Аналіз митної та судово-слідчої практики свідчить, що ознаки контрабанди можуть бути виявлені під час

- а) здійснення митного контролю;
- б) провадження справ про порушення митних правил;
- в) здійснення прикордонного контролю;
- г) проведення оперативно-розшукових заходів;
- д) провадження дізнання та попереднього слідства;
- е) здійснення прокуратурою загальнонаглядових функцій;
- є) перевірки заяв і повідомлень про вчинену контрабанду або про її підготовку.

Останнім часом ознаки митних злочинів часто виявляються в результаті діяльності органів Державної податкової адміністрації; їх виявленню сприяє також робота Товариства захисту прав споживачів та інших державних органів. Відзначмо, що ознаки митних злочинів можуть бути виявлені під час розслідування як контрабанди, так і інших злочинів - розкрадань, убивств, грабежів, розбоїв тощо.

Узагальнення практики показало, що більшість фактів вчинення митних злочинів, особливо контрабанди, виявляють працівники митної служби під час здійснення митного контролю - саме в результаті митного огляду та під час перевірки документів. Найпоширеніші прийоми виявлення ознак контрабанди під час здійснення митного контролю - це митний огляд, перевірка митних та інших документів, експрес-аналіз речовин, матеріалів і предметів тощо.

Суть митного огляду полягає в оперативно-пошуковій діяльності працівників митниці

з метою виявити предмети контрабанди, а також предмети, транзит яких заборонений і які є об'єктами порушення митних правил У зв'язку з цим В.М. Тертишник справедливо зазначає, що під час митного огляду можуть бути встановлені різні джерела доказової інформації щодо порушених пізніше кримінальних справ. "І навіть більше, - як зазначає автор, — уже в рамках адміністративного процесу може здійснюватися технічне документування, фіксація тих чи інших юридично важливих фактів за допомогою технічних засобів [...]. Це дає змогу говорити, що виявлення й закріплення доказів здійснюється ще на етапі діяльності, спрямованої на виявлення самого злочину" [27,111].

У процесі митного огляду ознаки контрабанди можуть бути виявлені трьома способами — візуальним (органолептичним), технічним (інструментальним) і кінологічним. Підставою для такої класифікації є засоби й методи проведення огляду; при цьому можливі й інші підстави: за об'єктами огляду, за послідовністю проведення, за чисельністю осіб, які провадять огляд, та ін.

Візуальний огляд полягає в тому що, оперативний працівник митниці перевіряє об'єкти митного контролю органолептичним методом, тобто за допомогою органів чуття людини, результатом чого є сприйняття ознак, які вірогідно вказують на вчинення контрабанди. Цей спосіб застосовують у разі, коли об'єкт огляду виявляє зовнішні ознаки контрабанди. Здебільшого візуальний спосіб передбачає процедуру забезпечення безпосереднього доступу до підконтрольних об'єктів, тому його інколи називають ручним (фізичним) оглядом.

Технічний огляд — проведення перевірки об'єкта, якого оглядають за допомогою технічних засобів митного контролю оглядової рентгенівської техніки, ендоскопів, металодетекторів, шупів тощо. Цей комплекс спеціальних технічних засобів застосовують митні органи безпосередньо у процесі оперативного митного контролю всіх видів переміщуваних через митний кордон об'єктів із метою виявити серед них матеріали, предмети і речовини, заборонені до ввезення чи вивезення або таких, що не відповідають декларованому змісту [12].

Кінологічний огляд передбачає використання службових собак, спеціально підготовлених для розшукування предметів контрабанди за запаховими слідами. Орган нюху службово-розшукової собаки діє при цьому як біологічний детектор [4]. Практика свідчить, що для зазначених цілей переважно використовують такі породи собак, як спанієль та німецька вівчарка. У місцевостях із помірним кліматом успішно "працюють" також добермани-пінчери, доги, фокстер'єри та ін.

Попри кількісні показники, необхідно брати до уваги і психологічний чинник, оскільки контрабандисти, готуючись до вчинення контрабанди на конкретній митниці, Дізнаються, чи працюють там службові собаки. Ось чому для підвищення ефективності роботи із виявлення контрабанди програми підготовки службово-розшукових собак мають передбачати не тільки пошук наркотиків, а й інших прихованих криміналістичних об'єктів, наприклад, сигарет, вибухових пристроїв, боєприпасів, вибухових речовин тощо. "Ніс собаки може і повинен стати надійною зброєю проти так званої беззахайної" контрабанди" [9,18].

Під час проведення митного огляду доцільно використовувати криміналістичні методи і прийоми, про що справедливо зазначали німецькі [13,18], а згодом і українські криміналісти [8,95].

Перевірка митних та інших документів як прийом виявлення ознак митних злочинів полягає у візуальному їх вивченні, а в разі потреби — і в інструментальному дослідженні з метою встановити факт зміни в первинному змісті документа, подробиці відбитків

печаток та штампів, використання недійсних документів, а також тих, які містять недостовірні відомості або отримані незаконним шляхом. Візуальне вивчення документа передбачає зосередження уваги на відповідності документа встановленій формі — наявності або відсутності потрібних реквізитів: печаток, штампів, підписів, дат. При цьому детальному оглядові підлягає текст, відбитки печаток і штампів на документах, оцінюється справжність бланків і паперу, на яких розміщено текст, а також відповідність на них підписів посадових осіб зразкам підписів, печаток і штампів, які є в наявності. Наступний етап перевірки — дослідження зовнішніх ознак документа. Якщо необхідно перевірити документ на достовірність, проводять його експрес-дослідження із застосуванням спеціальних технічних засобів: хімічних реактивів "FAUROROT" для прискороного визначення в документах дописок, підчисток, виправлень; лупи з підсвіченням, мікроскопа, ультрафіолетового та інфрачервоного освітлювачів [11]. Іноді таку перевірку називають документальним контролем і пропонують застосовувати, окрім названих вище, й інші прийоми перевірки їх достовірності: арифметичні, нормативні, зустрічні перевірки, зіставлення документів, які відображають взаємопов'язані операції, та ін. [5,26-30].

Для встановлення факту зміни первинного змісту митної декларації шляхом підчистки, дописки, виправлення вагомого значення набуває застосування методу "спеціальних поміток", який полягає в тому, що інспектор митниці, використовуючи люмінесцентний фломастер (приміром, "Вольюматик"), дублює запис, а також перелік та опис предметів, цінностей у відповідній графі декларації або в розділі "Службові примітки митниці". У правому верхньому кутку "позначеної" декларації він пише звичайним чорнилом назву пункту оформлення, що є умовним знаком для будь-якої митниці, який вказує на необхідність перевірити таку декларацію за допомогою ультрафіолетового ліхтаря (наприклад, "Brilliant", "Hekking", "UV-300" тощо).

Позначення й перевірку декларації слід проводити приховано від осіб, які перетинають кордон. Підозрювані у вчиненні контрабанди особи не повинні знати про застосування цього методу. У первинних матеріалах підставою порушення кримінальної справи можуть бути письмові зізнання правопорушника або відповідні висновки експертизи, які підтверджують факт учинення злочину [19,59-60].

Щоб виявити факти використання тайників конструкційних елементів транспортних засобів, також уживають цей метод. Оперативні працівники митниці за допомогою спеціальних олівців або фломастерів конспіративно наносять "спецпозначки" на деякі деталі конструкційних елементів транспортного засобу, які легко знімаються і в силу своїх особливостей можуть бути використані для приховування контрабанди. Невидимі неозброєним оком такі помітки, як правило, рекомендують робити на листах; обшивки, люках, панелях вимикачів, плафонах освітлення та інших подібних їм елементах, що закривають внутрішні пустоти й порожнини і прикріплені болтами, гвинтами, шурупами тощо. Коли транспортний засіб повертається з-за кордону, під час митного контролю ці позначки висвітлюються за допомогою ультрафіолетових приладів. У випадку розбіжності "спецпозначок" встановлюють факт розкриття цієї змінної деталі, після чого провадять детальне обстеження виявлених порожнин.

Вивчення митної практики свідчить про доцільність розробки єдиних технологічних карт маркірування можливих місць приховування контрабанди стосовно різних видів транспортних засобів. Особливо вони важливі для морських митниць, оскільки морські судна часто повертаються з-за кордону не в порт свого відбуття. Під час розробки таких карт насамперед необхідно брати до уваги найбільш вірогідні місця

обладнаних тайників (туалети, душові, каюти, купе та ін.). Прийняття єдиної системи маркірування дасть змогу працівникам митниць проконтролювати будь-який транспортний засіб, що виїжджає з України або повертається з-за кордону щодо використання в ньому конструкційних пустот із метою переміщення контрабанди.

Ознаки злочину не завжди помітні на поверхні матеріального носія, а найчастіше приховані, тому й потребують спеціальних методів і засобів дослідження. У зв'язку з цим суттєвого значення набуває проведення так званих попередніх досліджень, це можуть бути спеціальні криміналістичні, хімічні, біологічні та деякі інші дослідження таких об'єктів, як митні та інші документи, речовини (наркотичні, отруйні, сильнодіючі), зброя (вогнепальна, холодна), боєприпаси тощо. Тому з метою встановлення належності до предметів контрабанди переміщуваних через митний кордон речовин, матеріалів та інших предметів важливим є проведення експрес-аналізу. Під час огляду макової соломки, плиток із конопель, порошоків із маку, а також будь-яких інших сумнівних порошоків і пігулок провадять їх попереднє дослідження з використанням реактиву "Політест". Хід і результати експрес-аналізів фіксують у протоколі огляду [30, 15-16]. Однак слід пам'ятати, що ці результати як попередні висновки можна використовувати тільки в оперативних або тактичних цілях як орієнтовну, допоміжну інформацію, але не як доказ. Одержані таким шляхом результати потребують підтвердження на підставі здійснення відповідної судової експертизи.

Проведення попереднього дослідження здебільшого не може замінити судової експертизи. Часто за своїм змістом і застосовуваними методами воно відрізняється від судової експертизи лише статусом особи, яка проводить дослідження, і формою підсумкового документа, у якому фіксують його результати. Останні не є джерелом доказів і доказової сили не мають, що призводить до того, що в кожному третьому-п'ятому випадку деякі об'єкти (вибухові, наркотичні речовини тощо) "досліджують" двічі [28, 46] і часто після порушення кримінальної справи призначають відповідну судову експертизу, яка дублює попереднє дослідження.

На підставі сказаного вище ми схилиємось до думки таких учених, як Я.П. Нагнойний, Р.С. Белкін, Ю.Н. Белозеров, А.А. Чувильов, С.М. Тихонов, М.В. Салтєвський, які вважають доцільним передбачити у кримінально-процесуальному законодавстві можливість проведення судової експертизи до порушення кримінальної справи для встановлення наявності або відсутності підстав для цього, коли вирішення цього питання потребує використання спеціальних знань і повинно мати доказове значення [1, 107].

Під час здійснення митного контролю в разі потреби відповідно до ст.65 МК України можна залучати спеціаліста чи експерта для вирішення питань, які потребують спеціальних знань у галузі науки, техніки чи мистецтва. Під час провадження справ про порушення митних правил можливе призначення експертизи (ст. 380, 381 МК України). У спеціальній літературі та й на практиці їх іноді називають митними експертизами [31,53-109].

В Україні сучасні митні лабораторії не сертифіковані, тому висновок митної експертизи розглядають як висновок спеціаліста і використовують для прийняття рішень щодо порушення кримінальної справи про контрабанду або адміністративної справи про порушення митних правил.

Ознаки контрабанди можуть бути виявлені безпосередню під час провадження справ про порушення митних правил, зокрема, коли: а) вимагають документи, необхідні для провадження у справі про порушення митних правил (ст. 376 МК); б) вилучають товари, транспортні засоби і документи (ст. 377 МК); в) провадять митні обстеження

(ст. 378 МК); г) пред'являють товари, транспортні засоби, документи для впізнання (ст. 379 МК); г) проводять експертизу (а. 380, 381 МК); д) беруть проби та зразки для проведення дослідження (експрес-аналізу, експертизи (ст.382 МК)). У зв'язку з цим правомірним є твердження Є.В. Додіна та В.І. Юріна, що "тактика провадження цих дій має ґрунтуватися на рекомендаціях криміналістики з урахуванням специфіки діяльності митних установ" [8,95].

Виявлення ознак митних злочинів може мати місце під час здійснення прикордонного контролю особовим складом Державної прикордонної служби. Прикордонний контроль - це перевірна діяльність, яку здійснює особовий склад Прикордонних військ щодо осіб, транспортних засобів, вантажів та інших об'єктів, які перетинають державний кордон України, із метою попередити, виявити і припинити порушення державного кордону, а також факти незаконного переміщення через кордон предметів контрабанди та предметів, заборонених до ввезення в Україну або вивезення з неї [17, 5-9].

Особовий склад Прикордонних військ, здійснюючи прикордонний контроль, уповноважений: перевіряти в осіб, які перетинають державний кордон України, документи на право в'їзду в Україну або виїзду з неї, робити в них відповідні позначки і в разі потреби тимчасово їх вилучати; провадити в установленому порядку самостійно або разом з працівниками митниці огляд вантажів та іншого майна осіб, які перетинають державний кордон; вилучати в установленому порядку переміщені через державний кордон предмети, заборонені до ввезення в Україну або вивезення з неї, а також предмети контрабанди; з урахуванням міри й обставин допущеного правопорушення вирішувати питання про пропуск в Україну або виїзд із неї осіб, які намагаються провезти через кордон предмети чи документи, заборонені до ввезення або вивезення з України, а також предмети контрабанди; здійснювати в установленому порядку огляд іноземних та вітчизняних транспортних засобів, що прямують через державний кордон, і вантажів, які на них перевозять та ін. [20].

Практика свідчить, що найпоширенішими прийомами виявлення фактів контрабанди під час здійснення прикордонного контролю особовим складом Прикордонних військ є огляд транспортних засобів, вантажів, багажу та іншого майна осіб, які прямують через державний кордон, а також застосування разом із працівниками митних органів рейдів, засідок і операцій на об'їзних шляхах.

Здійснюючи прикордонний контроль, прикордонники часто самі виявляють митні злочини і стають очевидцями таких злочинів. Вони зобов'язані вжити необхідні заходи щодо припинення злочину і збереження його слідів. У таких випадках безпосереднє спостереження обставин, що вказують на причетність особи до вчинення контрабанди, є своєрідним прийомом виявлення його ознак. Об'єктами спостереження може виступати сам факт злочину, його наслідки, а також спроби злочинців знищити сліди чи сховатися.

Виявлення ознак митних злочинів може також здійснюватися під час оперативно-розшукових заходів [23, 303]. Одним з найдійовіших способів отримання інформації про ознаки контрабанди є застосування оперативно-розшукових заходів: особистого розшуку, оперативного спостереження, контрольної перевірки, оперативного проникнення в злочинну групу, розвідувального, зашифрованого опитування та ін. [2].

Названі прийоми виявлення митних злочинів дають змогу одержати лише неповні відомості про ознаки цих злочинів. Інша складається ситуація, коли до порушення кримінальної справи було реалізовано оперативну розробку, яка становить комплекс оперативно-розшукових заходів і прийомів, об'єднаних єдиною метою — не тільки

виявити ознаки митних злочинів, а й установити в усіх деталях механізм їх вчинення, учасників та організаторів, характер стосунків між ними тощо.

Як уже зазначалося, однією з проблем, які негативно впливають на діяльність митних органів у виявленні й розкритті митних злочинів є те, що вони не мають права здійснювати оперативно-розшукової діяльності. У зв'язку з цим у Митному кодексі України слід було б передбачити надання права митним органам проводити оперативно-розшукову діяльність, зокрема право провадити візуальне спостереження в зонах митного контролю й інших місцях вчинення митних злочинів або підготовки до їх вчинення із застосуванням фото-, кіно-, відеозйомки, оптичних і радіоприладів, інших технічних засобів [24]. У зв'язку з цим перед митними органами постає проблема техніко-криміналістичного забезпечення оперативно-розшукового заходу.

Візуальне спостереження - це оперативний захід, покликаний забезпечити отримання інформації про поведінку й діяльність відомих або невідомих осіб у конкретних умовах митних зон. Основними завданнями такого методу є:

- 1) виявити серед дій підконтрольних осіб спроби приховування від очікуваного митного контролю предметів контрабанди;
- 2) встановити факти передачі іншим особам будь-яких предметів;
- 3) виявити факти підвищеного інтересу деяких осіб (працівники порту, аеродрому, залізниці, вантажників та ін.) до процедури митного контролю та зберігання несупроводжуваного багажу, вантажних і контейнерних упаковок;
- 4) виявити факти незаконного перетинання митного кордону шляхом обходу місць митного контролю;
- 5) отримати візуальну інформацію та технічне документування поведінки пасажирів, які прибувають із "контрабандно небезпечних" регіонів;
- 6) контролювати оперативних працівників митниць із метою виявити і припинити здійснення протиправних дій [10].

Узагальнення й аналіз митної практики свідчать, що найчастіше початкові відомості про митні злочини може безпосередньо виявити слідчий у процесі провадження дізнання або попереднього слідства під час розслідування інших злочинів (ухилення від сплати податків, розкрадання, незаконні валютні операції, посадові злочини тощо). Такі відомості слідчі найчастіше отримують під час слідчих дій - обшуку, огляду документів, допитів підозрюваного, свідків та ін.

Проводячи дізнання й попереднє слідство, застосовують однаковий прийом виявлення ознак митних злочинів - перевірка інформації в ході кримінальної справи. Слідчий у процесі розслідування одного злочину, отримавши інформацію про ознаки іншого злочину, зобов'язаний перевірити їх і прийняти відповідне рішення. Перевірку здійснюють шляхом проведення слідчих дій, надання доручень і вказівок слідчого органам дізнання, перевірку необхідно завершити в термін, даний на розслідування кримінальної справи.

Як свідчить практика, підрозділи МВС, прокуратури, розслідуючи інші злочини, а також результати здійснення оперативно-розшукових заходів часто виявляють факти контрабандної діяльності. У цих випадках органи, на які не поширюється підслідність статей 201 і 305 КК України, передають кримінальну справу для подальшого розслідування в органи СБУ або прокуратури (ст.112 КПК України). Останні, отримавши оперативні матеріали, знову відпрацьовують ті самі питання, часто тривалий час не маючи потрібної оперативної інформації. Це не викликано необхідністю "переадресувати" справи одного органу іншому, як показує узагальнення практики й інтерв'ю-

вання практичних працівників, негативно впливає на якість розслідування контрабанди і породжує тяганину й подовження термінів розслідування.

Викладене свідчить про доцільність передбачити в ч.1 ст.112 КПК України поєднання про те, що попереднє слідство у справах про контрабанду має провадити слідчий СБУ або МВС залежно від того, у результаті чіх оперативних розробок порушено справу [29]. Виявлення ознак митних злочинів може також мати місце під час здійснення прокуратурою загальнонаглядових функцій. Згідно зі ст.29 Закону України "Про прокуратуру" прокурор здійснює нагляд за дотриманням законів органами дізнання, попе-реднього слідства та іншими органами, які ведуть боротьбу зі злочинністю. Прокурор у рамках здійснення службової діяльності в результаті вивчення документальних матеріалів (копій постанов, повідомлень) і проведення слідчих дій або винесення процесуальних рішень, які він санкціонує, часто особисто виявляє ознаки митних злочинів і на підставі цих матеріалів порушує кримінальну справу [26,67-82].

Підсумовуючи вищевикладене, зауважмо, що останнім часом деякі вчені-криміналісти виділяють у криміналістичній методиці діяльність із виявлення злочинів як структурний елемент методики розслідування деяких видів злочинів [14]. Вважаємо, що цей напрям у методиці розслідування митних злочинів становить певний інтерес, тому що без нього криміналістична модель розслідування видається усіченою, неадекватною структурі — реальній конструкції діяльності органів дізнання і слідства [22,46].

Необхідність залучення до методики розслідування митних злочинів етапу виявлення ознак зумовлена насамперед специфікою механізму вчинення таких злочинів й особливостями одержання первинної інформації, підвищеною латентністю цих злочинів і складністю виявлення їхніх ознак. Тому діяльність із виявлення митних злочинів як самостійний етап пізнання злочинної події дає змогу глибше і всебічно дослідити методику її розслідування і розробити відповідні криміналістичні рекомендації

ЛІТЕРАТУРА

1. Белкин Р.С. Курс криминалистики: В 3 т. - Т.3; Криминалистические средства, приемы и рекомендации. - М.: Юристь, 1997. - С. 107, 319.
2. Белкин Р.С. Цит. праця. - С.400-414; Доля Е.А. Использование в доказывании результатов оперативно-розыскной деятельности. - М.: Спарк, 1996; Сервецкий І.В. Науково-практичний коментар Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" - К.: Парламентське видавництво, 2000. - С.99-114; Чувилев А. А. Оперативно-розыскное право. - М.: ИНФА-М, 1999. - С.37-59; Практика уголовного сыска: Научно-практический сборник / Под ред А. И. Алексеева. - М.: Лига Разум, 1999. - С. 59-76 та ін.
3. Белкин Р. С., Коломацкий В. Г. Понятие и содержание криминалистического обеспечения деятельности криминальной милиции // Криминалистическое обеспечение деятельности криминальной милиции и органов предварительного расследования: Учебник / Под ред, Т. В. Аверьяновой и Р.С. Белкина. - М.: Новый юристь, 1997. - С.64-69
4. Винберг А. И. Криминалистическая одорология // Криминалистика на службе следствия. - Вильнюс, 1967. - С. 8-17; Белкин Р. С. Цит. праця. - С.75-94 та ін.
5. Гаджиев Н. Документальный контроль по выявлению правонарушений в экономике // Законность - 1996. - №10. - С.26-30 та ін.
6. Герасимов И.Ф. Некоторые проблемы раскрытия преступлений. - Свердловск, 1975. - С.49; Винокуров С.И. Основньіе вопросы методики расследования преступных нарушений правил обращения со взрывчатыми материалами: Автореф. дис.... канд. юрид. наук 12.00.09. - М., 1976. - С.14; Безруких Р.К., Лекарь АГ. Организационно-

тактические основы раскрытия преступлений. - М., 1977. - С. 10, 11.

7. Густов Г. А. Танасевич В. Г. Признаки хищений социалистической собственности // Вопгош совершенствования предварительного следствия. – Л., 1971. - С. 89.

8. Полин Е. В., Юркин В. И. Применение криминалистических методов, приемов и дав в административном процессе // Криминалистика и судебная экспертиза. – Выш. 8. – К. : Вища шк, 1971. - С. 95.

9. Дорооин М П Международная борьба с контрабандой наркотиков / Рукопись деп. в ИНИОН АН СССР №31284 от 25.09.87г.-Л.,1987.-С.18.

10. Лугин Г.А Оперативные задачи таможенных служб, требующие применения технических средств таможенного контроля. - М, ИПК и ПРТУ РФ, 1993. - С.70-74; К вопросу о работе американской таможни // Иностранная печать о техническом оснащении полиции капиталистических стран. - М, 1993. - №11. - С.56-58; Система обнаружения контрабанды // Там само. - С.54-56; Развитие систем проверки багажа авиапассажиров // Там сама - С.49-54 та ін.

11 Дугин Г.А. Технические средства проверки подлинности таможенных документов и целостности атрибутов таможенного обеспечения. - М.: ИПК ГГК РФ, 1994; Надьожкін С.Б., Кравцов Ю.Г., Кубрак М.Д. Довідник інспектора митниці з технічних засобів митного контролю. - К: ДМК України, 1996. - С. 133,134.

12. Дугин ГА. Малышев В.И., Чечулина И. Н. Основы таможенного дела. - М.: РИО РТА, 1995. - Вып.4. - С.5; Шевчук В.М. Використання технічних засобів митного контролю для виявлення контрабанди // Використання досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю: Матеріали науково-практичної конференції/ Відп. ред. В.С. Зеленецький, Л.В. Дорош. - Харків: Право, 1998. - С.102-106.

13. Егер Г, Велер Х. Знания криминалистики, необходимые в работе таможенных органов // Соц. таможенный контроль. - Берлин, 1969. - №2. - С.18.

14. Камоцкий А. Б. Методика расследования хищений, совершаемых в научно-исследовательских и проектных организациях (По материалам Украинской ССР): Автореф.... канд. юрид. наук 12.00.09. - К, 1988. – С. 19; Герасимов И. Ф. Структура частной методики расследования отдельных видов и групп преступлений // Криминалистика: Учеб. для вузов / Под ред. И. Ф. Герасимова и Л. Л. Драпкина. - М.: Высшая школа, 1994 - С. 327-329; Решетняков В.Л. Следственные ситуации и тактические операции по делам о завладении из жилища имуществом граждан Дис.... канд. юрид. наук - Саратов, 1995. - С. 73-84 та ін.

15. Каневский Л Л. Расследование и профилактика преступлений несовершеннолетних. - М.: Юрид, лит, 1982. - С.53-56; Бурнашов Н. А. Проблемы интенсификации предварительной проверки материалов о кражах, совершаемых в условиях крупного города // Актуальные проблемы следственной деятельности. - Свердловск, 1990. - С.93-95 та ін.

16. Ларин А.М. Структура института возбуждения уголовного дела // Советское государство и право. - 1978. - № 5. - С.78 та ін.

17. Марченко Н., Любецкий Н. Пограничный контроль и другие виды контроля при пересечении государственной границы Украины // Предпринимательство, хозяйство и право. - 1996. - №12. - С-5-9.

18. Матусовский Г.А, Дудников А.Л. Криминалистическая систематизация признаков хищений // Расследование хищений государственного или общественного имущества (проблемы тактики и методики). - Харьков: Вища школа, 1987. - С.27-33; Матусовский Г.А Методика расследования хищений: Учеб. пособие: - К:УМК ВО, 1988. - С.22-25; Густов Г.А, Танасевич В.Г. Цит. праця. - С.91-99 та ін.

19. Надьожкін С.Б., Кравцов Ю.Г., Кубрак М.Д. Довідник інспектора митниці з технічних

засобів митного контролю. - К: ДМК України, 1996. - С. 59,60.

20. О государственной границе Украины Закон Украины от 4.11.1991г. // Ведомости Верховного Совета Украины. -1992. - №2. - Ст.5; О Пограничных войсках Украины: Закон Украины от от 4.11.1991г. // Ведомости Верховного Совета Украины. - 1992. - № 2. - Ст.7.

21. Образцов ВА Криминалистическая характеристика раскрытия преступлений // Борьба с преступностью на современном этапе. - Барнаул, 1982. - С.119.

22. Образцов В А Теоретические основы раскрытия преступлений, связанных с ненадлежащим исполнением профессиональных функций в сфере производства. - Иркутск,1985.-С.46.

23. Про оперативно-розшукову діяльність Закон України від 18.02.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 22. - Ст. 303.

24. Проект Митного кодексу України. - К, 1997. - С.178; Митний кодекс України від 11 липня 2002 р. - К: Атіка, 2002. - С. 29-30.

25. Степанов В.В. Выявление преступлений как элемент криминалистики // Проблемы программирования, организации и информационного обеспечения предварительного следствия. - Уфа, 1989. - С.146.

26. Танасевич В.Г., Казарина АХ. Использование криминалистических приемов в общенадзорной деятельности прокурора по выявлению хищений социалистического имущества // Вопросы борьбы с преступностью. - М., 1978. - Выш. 29. - С. 67-82.

27. Тертышник М.В. Проблемы теории и практики доказывания на судебных стадиях современного уголовного процесса. - Сумы: ИПП "Мрія-1" ЛТД, 1995. -СІП.

28. Тихонов В.Е. Исходные следственные ситуации и выбор времени назначения экспертизы // Следственная ситуация: Сб. науч. тр. - М.: Всесоюзный ин-т по изучению причин и разработки мер предупреждения преступности, 1985. - С.46.

29. У Болгарії, Польщі, Румунії боротьбу з контрабандою разом із органами державної безпеки здійснюють і підрозділи міліції Колев Т.С. Правовые, организационные и тактические основы борьбы с контрабандой (по материалам БХСС Народной милиции МВД НРБ): Автореф. дис... канд. юрид. наук. - М., 1979. - С.3-22.

30. У цьому випадку можна також скласти окремий протокол про проведення експрес-аналізу, який додається до протоколу огляду Методичні рекомендації (тим часові) щодо проведення дізнання в митних органах України по кримінальних справах про контрабанду.- К: ДМК, 1992.-С.15,16.

31. Чечулина И.Н. Техническое обеспечение таможенных экспертиз // Основы таможенного дела. - Вып. 4. - М.: ИПК ГТК РФ, 1995. - С.53-109.

32. Шевчук В.М. Криміналістичне забезпечення виявлення ознак контрабанди /, Вісник Одеського юридичного інституту Національного університету внутрішніх сил України: 36. наук. пр. - №2. - Одеса, 2002. - С.112-118.

33. Юрин В.М. Проблемы выявления и раскрытия краж грузов из подвижного состава железнодорожного транспорта: Дис.... канд. юрид. наук. - Саратов, 1972. - С.163.